

HET MEMORIEBOEK VAN PASTOOR ROGER NOTTINGHAM VAN DE GENTSE SINT-NIKLAASPAROCHIE (vervolg)

204. - 12 maart 1675. De fundatie van D. Joannes Potter nam vandaag een aanvang. Zij bestond uit een dagelijkse mis aan het altaar van de H. Amandus tot lafenis van zijn ziel en die van zijn ouders en familie. 's Zomers wordt die mis om 6 uur gelezen en 's winters om 7 uur. Op zon- en feestdagen, de advent en de veertigdaagse tijd echter wordt zij vóór de preek gelezen in de benedenkerk. In iedere mis zal de celebrant de collecte 'Pro Fundatore' en na de mis de psalm 'De Profundis' bidden. In de missen voor de overledenen en op feestdagen zal de celebrant – volgens de bepalingen van de fundatie – de psalm 'Dies irae, dies illa' moeten bidden. Voor nog andere verplichtingen dient de fundatie geraadpleegd.

205. - 21 maart 1675. Maria Bove, g. d., en haar broer, allebei erfgenamen van D. Joannes Potter legden de rekeningen van zijn sterfhuis voor aan de pastoor en de kerkmeesters maar zonder die af te sluiten. Dit gebeurde maar op de 11e september daaropvolgend.

206. - (f° 120) Op dezelfde dag werd enig houtwerk afkomstig van de afbraak van de kerktoeren verkocht ten bate van de kerkfabriek.

207. - Op 24 april 1675 werden in het koor twee gestoelten geplaatst voor de zangers, het ene op kosten van D. kanunnik Nicolaus Smet en het andere op kosten van het kapittel.

208. - Op 27 mei 1675 is om 4 uur in de ochtend onze parochiaan de Exp. D. doctor in de medicijnen Joannes de Deijcker overleden. Hij werd de 28e begraven bij de paters augustijnen op Italiaansche wijze d.w.z. dat vóór de teraardebestelling de vigiliën van de overledenen gezongen werden tot aan de lauden en 's anderendaags de lauden vóór het misoffer.

209. - Op 15 juni 1675 maakte schrijnwerker Philippus Wauters een grote kast in de zuidelijke beuk van de kerk voor het opbergen van de ornamenten van het hoogaltaar. Dit gebeurde in opdracht van de pastoor en kostte 114 florijn.

210. - Op 6 augustus 1675 ontsliep vroom in de Heer R. adm. Ampl. D. Joannes Baptist Le Monier licentiaat in de beide rechten, vicaris-generaal, kanunnik en deken van de Sint-Baafskathedraal en officiaal van het bisdom. Het verlies van zo'n uitzonderlijk man zal in aller gemoed een grote pijn nalaten. Hij legateerde naar men zegt, 100.000 florijn ten bate van de armen van onze stad maar hoofdzakelijk voor die van Sint-Baafs, Onze Lieve Vrouw, Sint Salvators en Sint-

Martinus, al werden die van de andere parochies niet vergeten.¹⁰⁶

Volgens zijn grafscript in de Sint-Baafskathedraal spendeerde hij ca. 40.000 florijn aan de armen en aan andere vrome legaten.

211. - 1 september 1675. De jeugd van onze parochie nam de prijzenswaardige taak op zich de aloude en volledig verdwenen broederschap van de Heilige Naam Jezus, die in vroegere tijden een grote bloei gekend had, in zijn luister en vroom karakter te herstellen. Zij was eertijds opgericht in de aloude collegiale Sint-Veerlekerk die nu een kapel geworden is. Regels werden opgesteld en door onze bisschop Ill. & R. Horenbeeck goedgekeurd en van aflaten en privileges voorzien. In deze broederschap die hij goedgekeurd had wou hij als eerste ingeschreven zijn. Alle confraters moeten vrijgezellen of geestelijken zijn en de verplichting op zich nemen iedere tweede zondag van de maand met flambeeuwen het lof bij te wonen en zich te voegen bij de confraters van de Vrijwillige Slaven van de H. Maagd Maria. De namen van deze confraters zijn : Ill. & R. Horenbecius bisschop van Gent, kanunnik en pastoor R. Nottingham, R. D. Petrus van Staveren priester, Philippus Dane (Daue ?), Petrus Boddaert, Joannes Van Dale, Jacobus Van Doorn, Jacobus Alije, Petrus de Puijs, Paulus Florent, Joannes Van Halle, Paulus Stevens en Petrus Pauwels. Ieder van hen zorgde voor een zitstoel met kussen en met zijn naam op de rug ervan. Zij zorgden ook nog voor een en ander ter versiering van de kapel en schonken een zijden vaandel met het Kindje Jezus erop geschilderd.

212. - 16 september 1675. D. Lucas de Haze, schepen van de Keure en onze kerkmeester kocht een vrije sepulture voor zichzelf en zijn familie aan de trap van het hoogkoor, naast de sepulture van D. Codde. Hij betaalde daar 156 florijn voor tegen een kwijtschrift in de vereiste vorm.

213. - (f° 121) Op 3 oktober 1675 werd de plechtige lijkdienst gecelebreerd van de adolescent Jacobus de Heijne, zoon van Paschasius die op weg naar Antwerpen op een ongelukkige wijze onder zijn kantelende wagen terecht kwam en in het slijk verstikte.

214. - 17 oktober 1675. Dla. de echtgenote van koopman Masson betaalde in een gul gebaar 16 pond Vlaams (96 florijn) voor de kapel van Sint-Niklaas naar wiens altaar zijn relikwieën vanuit het koor toen juist overgebracht waren. Zij gaf dit om de veranderingen van het bovenste gedeelte van het altaar te bekostigen en voor betere ornamenten. Daarenboven betaalde zij nog eens 13 pond Vlaams (78 florijn) om er vier engelen in marmerkleur te laten schilderen (*grisaille*) en voor nog andere ornamenten. Samen maakt dit 29 pond en 10 schellingen.

Waar Nottingham die 10 schellingen vandaan haalt is een raadsel. Hij was wel meer verstrooid als het om cijfers ging. (Zie ook volgnr. 166).

215. - Op 4 november 1675 deed de bliksem een brand ontstaan onder de draak van de klokketoren van onze stad, Beelfort genaamd. Door de waakzaamheid van de burgers werd hij vlug geblust. Helaas brak terzelfdertijd – ook tengevolge van de bliksem – brand uit in de toren van de parochiekerk van O. L. Vrouw op de Blandijnberg. Tien mannen die aan het blussen waren werden bedolven en stierven ter plekke. Daarenboven werden er dertien gekwetst waarvan slechts weinigen het er levend afbrachten. De doden werden begraven aan de ingang van het groot portaal onder een ronde deksteen waarin hun namen gebeiteld staan.

In het begrafenisregister van de O. L. Vrouwekerk vinden we dd. 4 november 1675 hun namen : 'geslaghen van den donder dese naervolgende 10 persoenen doet ende begraven den 6 voornoene ten 11 uren : Marten de Meij, Jan Martens, Pieter Fonteynne, Adriaen de Vettere, Jacques Rondal, Flipt Knudde, Jan Haeck, Pieter Verbeckt, noch twee hetselve overleden den 6 ende begraven den 7 Adriaen van Eechaute, Jacobus Hoste'.

216. - Op 26 november 1675 ontstond een twist tussen de pastoor van Sint-Niklaas en de paters predikheren omwille van het lijk van de dienstknecht van een zekere militair. De predikheren wilden hem begraven in hun kerk omdat zijn meester dit zo wilde. De bisschoppelijke curie evenwel oordeelde daar anders over. Dus werd hij in zijn parochiekerk begraven.

217. – 5 december 1675. Op kosten van de kerk werd in de doopkapel een grote kast geplaatst. Ze is gemaakt van het hout van oude kasten en kastjes en kostte voor het werk 18 florijn en 10 stuivers.

218. - Op 18 december 1675 stierf om halftwaalf 's middags R. D. Nicolaus Tambuijser, senior, pastoor van Sint-Michiels, door zijn onderdanen zeer geliefd omwille van zijn rechtschapenheid en zijn vredelievende levenswandel. Van hem zal men kunnen zeggen : NICoLaVs taMbVIser VIVIIt Deo.
Bij optelling van de Romeinse cijfers geeft dit chronogram slechts 1674.

219. - Op 16 september 1675 legateerde D^{la} Maria Deynoot, g. d., aan onze kerk 24 florijn. Tegelijkertijd legateerde Maria Dane weduwe van Joannes Mountiens 6 florijn voor de kapel van de H. Maagd Maria.

220. - 16 februari 1676. Door de speciale inzet van N. D^{la}. de weduwe van N. D. Dane heer van (*niet ingevuld*) schonk N. D. Tollenaer eerste schepen van het Brugse Vrije, aan onze kerk de H. relikwieën van de H. Barbara, maagd en martelares. Hij had die verworven als erfgenaam in het sterfhuis van R. ampl. D. Joannes Bapt. Lemonier deken van Sint-Baafs. Zij waren geaprobeerd in 1666 door de vicarissen-generaal van het bisdom 'Luius' (?) en opnieuw door hun opvolgers. Zij werden zeer plechtig naar de kapel van de H. Barbara ge-

bracht met een bidprocessie in de kerk en een zee van flambeeuwen, gevolgd van een mis met zang en muziek. Dit alles op kosten van N. Da. Meijne g. d..

221. - In dezelfde maand werd op kosten van de kerk een aanvang gemaakt met de herstelling van de bestrating rond de kerk. Een weinig voor Pasen was het werk af. De kosten liepen hoog op.

222. - (f° 122) Op 16 maart 1676 begon ontvanger Deurmael de rekeningen van de armendis over te leggen van 1660 tot 1670. Hij deed daar drie dagen over en sloot ze af op de 19e.

223. - 22 maart 1676. Om de heilige veertigdaagse tijd op een betere wijze in te zetten heeft R. D. Nicolaus Smet, kanunnik van onze kerk ervoor gezorgd dat in zijn kapel ter ere van het allerbitterste lijden van onze Verlosser op deze eerste zondag van Quadragesima een plechtige mis gezongen werd en een lof ten aanschouwe van het beeld van de Gegeselde Verlosser van Jamblou. Deze devotie heeft hij enkele jaren lang voortgezet. (*Zie ook volgnr. 398*).

Dit beeld van beschilderd hout is een tamelijk getrouwe kopie van de gotische miraculeuze Ecce Homo die in de benediktijnerabdij van Gembloux stond. Het is de inhuldiging van een beeld dat al in 1675 op het altaar stond. Veel later (in 1689) begiftigde de paus het met volle aflaten en op 19 januari 1690 keurde de bisschop de regels van de broederschap goed¹⁰⁷ .

224. - Op 7 juni 1676 werd in de Sint-Niklaaskapel van onze kerk een priester gewijd door Ill. D. Nicolaus French. Wijbisschop en wijdeling heetten Nicolaus en daarenboven zijn de kerk en de kapel toegewijd aan Sint-Niklaas. De 21e van deze maand celebreerde hij met veel luister zijn Eerste Mis in die kapel die daarvoor speciaal versierd was. Dit gebeurde in aanwezigheid van Zijne Doorluchtigheid de wijbisschop en van meerdere andere vooraanstaande lieden. Hij vergastte hen daarna op een plechtig maal.

225. - (f° 123) Op 12 april 1676 deed rond één uur 's middags een leger van de Franse vijand een gemene inval in het Land van Waas. De soldaten plunderden vier dagen lang en trokken zich daarna rijkelijk met buit beladen terug. *Sedert 16 oktober 1673 waren de Spaanse Nederlanden in de Hollandse Oorlog betrokken die van 7 april 1672 tot aan de Vrede van Nijmegen van september 1678 zou duren. Het was een oorlog tussen Lodewijk XIV en de Verenigde Provinciën waarin Spanje aanvankelijk neutraal was. Die inval in het Land van Waas waarover Nottingham het heeft was niet de eerste; in oktober 1675 was dit ook al gebeurd.*

226. - Op 26 april 1676 werd in de zeven parochiekerken een aanvang gemaakt met publieke gebeden voor de bevrijding van de stad Condé. De eerste dag gebeurde dit in Sint-Baafs, de tweede dag in onze kerk en zo verder in de andere kerken.

De belegering van Condé, aan de Schelde gelegen, en sedert altijd een stad van de Zuidelijke Nederlanden, begon op 17 april. Op de dag dat de publieke gebeden startten werd de stad tot overgave gedwongen en is sedertdien in Franse handen gebleven.

227.- Op 5 juni 1676 werd met de algemeenheid van de stemmen van de pastoor, de kerk- en dismeesters Joannes Scheerlinck als ontvanger van onze kerk verkozen onder de voorwaarden in zijn aanstellingsbrief gespecificeerd en door hem ondertekend. Hij komt in de plaats van D. Guilielmus Deurmael die zijn recht om zelf een opvolger aan te stellen aan hen overgedragen had.

228.- Op 26 juni 1676 stierf rond 9 uur 's avonds in de kerker van de graaf van Vlaanderen R. D. Cornelius pastoor van Kallo. Hij was er gedetineerd omwille van een geschil gerezen tussen hem en R. D. D'awe aan wie hij zijn pastoraat overgelaten had en omwille van zekere buitensporigheden begaan in het exorciseren van bezetenen en beheksten. Overigens een rechtschapen man van een goede levenswandel. Met de instemming van de Raad (*van Vlaanderen*) werd zijn lijk overgebracht naar de woning van de pastoor van Sint-Niklaas omwille van de eerbied die men aan priesters en aan een pastoor verschuldigd is. Onder het luiden van de grote klok gedurende een half uur werd hij de 27e eervol begraven in de kapel van de H. Maagd van onze kerk, met processie van de clerus en in aanwezigheid van Ill. & R. D. Nicolaus French bisschop van Ferns. Niemand vereffende tot hiertoe de kosten.

Kallo was in de tweede helft van de 17e eeuw bekend en berucht voor de duiveluitdrijvingen die pastoor Cornelius Gilbau – want over hem heeft het Nottingham – met urenlange belezingen verwezenlijkte¹⁰⁸. Pastoors die zich daar intens mee bezig hielden waren zeldzaam en aangezien vele vrouwen uit het noorden van het Waasland overtuigd waren dat zij betoverd of bezeten waren van de duivel, had hij de handen vol met dit werk. Een harde aanpak was hem daarbij niet vreemd. Enkele jaren vóór 1674 had hij een tachtigjarige vrouw die niet wilde toegeven dat zij haar kleinkind betoverd had voor een groot vuur gezet. Na enige tijd was zij “ door de grote hitte... versmacht ende also comen te sterfven ”. In 1672 had hij een weduwe uit Sint-Gillis die naar hem gekomen was om “ belesen te worden van den duijvel ” in een heet bad met “ eenige groen cruiden ” gezet haar verzekerd dat zodoende de duivel uit haar zou moeten gaan. Na enige tijd was zij “ comen te versticken ende te sterfven “. Enig protest of klacht daartegen werd nooit ingediend... tot een geschil tussen pastoor Gilbau en zijn opvolger Joannes Dhauwe, de gehele dorpsgemeenschap van Kallo in zijn zog meesleurde. Pastoor Gilbau had zijn pastoraat aan onderpastoor Dhauwe van Sint-Gillis overgelaten, overtuigd als hij was in hem een waardige opvolger gevonden te hebben die zijn werk van duiveluitdrijvingen zou verder zetten. Hij had dit immers reeds met succes te Sint-Gillis gedaan.

Nauwelijks als pastoor van Kallo aangesteld - in september 1673 - verkondigde hij vanop de predikstoel dat er geen tovenaressen noch bezetenen waren en dat men aan de oude pastoor vergiffenis moest schenken voor zover hij met belezingen misdaan mocht hebben. Die negatieve houding tegenover exorcismen had Gilbau natuurlijk diep ontgoocheld bij zover dat hij zijn pastoraat terug wou hebben, waarop Dhauwe weigerde in te gaan.

Korte tijd nadien werd die laatste ziek en aangezien zijn ziekte bleef aanslepen geraakte hij overtuigd dat hij betoverd was. En wie anders kon dat gedaan hebben, vond hij, als de naaste medewerkster van Gilbau zelf. (Zo vast overtuigd van zijn beweringen vanop de kansel was hij dus ook niet). Allebei voerden zij campagne tegen elkaar met het gevolg dat de ene helft van Kallo partij koos voor Gilbau en de andere (moderne) helft het voor de nieuwe pastoor opnam. Het ging zover dat in 1675 de bisschoppelijke curie eraan te pas kwam, de Raad van Vlaanderen en zelfs het aartsbisdom Mechelen. Tenslotte werd hij op 30 november 1675 op bevel van de Raad van Vlaanderen aangehouden en te Gent opgesloten op beschuldiging van onbesuisde praktijken in zijn belezingen en duiveluitdrijvingen. Van wat er verder met hem gebeurde is in de klassieke bronnen niets te vinden.

Nottingham brengt ons daarvan de verklaring : hij stierf voordat het tot een proces kwam.

229. - Op 30 juni 1676 stierf R. D. Jacobus van Temsche pastoor van Sint-Jacobs. Onder hoge koortsen werd hij op korte tijd weggerukt in de bloei van zijn jeugd. Hij was een man vol geloofsijver, aan het begin van een apostolaat dat vurig beloofde te zijn. Op hem rustten grote verwachtingen wat de zielzorg betreft.

230. - Op 18 augustus 1676 begon de viering van het jubileum van paus Clemens X, dat tot 12 oktober daaropvolgend geduurd heeft en afgesloten werd op het feest van Sint-Lucas met een generale processie door de gehele stad. Drie staties waren voorgeschreven, één in de kathedraal, één in Sint-Niklaas en één in Sint-Jacobs naar dewelke in processie alle korpsen (*gilden en neringen*) en buurtschappen evenals de kapittels en de kloosterorden moesten komen. Zo kwam het kapittel van Sint-Baafs de 23e, de 24e en de 25e van deze maand naar de staties aan het einde van het lof in de hiervoor genoemde kerken.

Paus Clemens X Altieri werd geboren in 1590, was bisschop geworden van Camerino in 1627 en paus op 29 april 1670. Het was dus zijn gouden bisschopsjubileum dat op 23, 24 en 25 augustus 1676 gevierd werd. Hij stierf op 22 juli van dat jaar. Een maand later had het bericht van zijn overlijden ons land blijkbaar nog niet bereikt¹⁰⁹.

Een statieplechtigheid is een liturgische manifestatie van de eenheid van cultus van de kerken in een stad, met of zonder bisschopszetel. De bijzonderste plechtigheid gebeurde in een kerk, de 'statiekerk', in aanwezigheid van de cle-

rus en het volk en was voorgezeten door de bisschop of zijn vertegenwoordiger. Vroeger waren alle dagen van de Vastentijd 'statiedagen', later werden alleen nog bij speciale gelegenheden statieplechtigheden gehouden en vandaag de dag is dit gebruik volledig verdwenen¹¹⁰. Nottingham maakt geen melding van de aanwezigheid van de bisschop of zijn vertegenwoordiger.

231. - 3 oktober 1676. Ter gelegenheid van de uitvaart van het arme vrouwtje Anna Potter uit het Weijdemaerhospitaal (*Wenemaerhospitaal*) werd een algemene regeling voorgesteld om de uitvaart van alle vrouwen die daar verblijven en nog zullen verblijven in de parochiekerk te celebreren. Voor 18 florijn moest voorzien worden in alle benodigdheden voor de uitvaart zoals flambeeuwen, baarkleed, kaarsen en ook wat de Alexianen toekomt. De veel te kleine vergoeding maakte dat geen overeenkomst bereikt werd. Dit plan werd voorgeschoteld met allerlei beschouwingen over het profijt dat daaruit voor de kerk zou voortvloeien.

232. - Op 10 oktober 1676 werd met glazenmaker Franciscus van Bommel overeengekomen om voor 75 florijn twee grote vensters in het kruis van de kerk (*transept*) te herstellen en te renoveren, de gebroken gebrandschilderde ramen weg te nemen en te vervangen door gewoon glas met uitzondering van een tweetal waarop afbeeldingen met versieringen en insignes staan.

233. - (f° 124) 27 november 1676. Op kosten van N. Dla. Joanna Van Denge (*verschrijving voor van Deijnse, zie volgnr. 18*) weduwe van edelman Theodorus Van den Meersche werd begonnen met de plaatsing van een marmeren zijdeur aan de zuidkant van het koor rechtover de kapel van de H. Drievuldigheid, eigendom van de hiervoor genoemde familie. Zij kostte 1500 florijn. De bouwmeester was Norbertus Van den (H)ende van Antwerpen. Het werk was af op 22 december.

234. - Het feest van Sint-Niklaas evenals het octaaf werd dit jaar plechtig gevierd.

235. - Op 7 december 1676 legateerde N. Dla. Joanna De Bloos g. d., 300 florijn voor de oprichting van het hoogaltaar. Zij woonde op de Sint-Baafsparochie en is vandaag begraven bij de paters recollecten.

236. - Op 5 september 1676 ontsliep vroom in de Heer schilder Henricus Blanckaert woonachtig in Te Putte. Hij legateerde aan onze kerk... (*niet ingevuld*) evenals een aanzienlijke som voor de armen van de parochie en ook een bedrag voor het missaal van de kerk.

237.- Op 15 april 1676 ontvingen de armen van onze parochie 50 florijn als resultaat van een overeenkomst. Die som was hen gelegateerd door Dla. Maria

Lucretia Laurent van Sint-Baafs, gestorven op 10 november 1668.

238. - Op 3 januari 1677 en de daaropvolgende dagen ondernamen de schepenen van gedele pogingen - die met succes bekroond werden - om het geschil bij te leggen dat jarenlang aangesleept heeft tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en doctor medicus Lotteijns anderzijds over de testamentaire beschikking waardoor Catharina de Hondt, zaliger memorie, al haar goederen aan de kerk en de armen schonk. Op de 10e van deze maand konden de schepenen een overeenkomst bewerkstelligen waardoor de kerk aan de hiervoor genoemde doctor 1500 florijn betaalde als vergoeding voor de uitgaven die hij gedaan had.

239. - Op 11 januari 1677 is D. kanunnik Nicolaus Smet op eigen initiatief begonnen met de versiering van de kapel van de H. Maagd , gedeeltelijk op zijn kosten en gedeeltelijk op die van de kapel. Daarvoor is dit 15 jaar lang gebeurd door Dlae. Cornelia en Isabella de Coninck, g. ds. Naar die kapel werd op 2 februari een zeker beeld van de H. Maagd overgebracht dat vijf jaar lang onder grote volkstoeloop in de kapel van Cosmas en Damianus gestaan had. Om aan die grote devotie beter tegemoet te komen werd het daarheen verplaatst. Dit beeld kreeg D. Vincentius De Potter van de echtgenote van schoolmeester Passe, tijdens diens afwezigheid. Hijzelf had het te Rome gekregen. De verplaatsing van dit beeld werd een punt van betwisting voor de barbiers, die hun geschil voor de officiaal brachten voor wie de partijen dikwijls compareerden. Uiteindelijk werd op 27 maart die zaak in aanwezigheid van partijen in het vicariaat beslecht : Ampl. D. Petrus De Meij plaatste het achter slot en grendel in de kapel van het bisdom. Het bleef daar tot aan de komst van Ill. et R. D. bisschop Horenbeeck. Na de partijen gehoord te hebben gaf hij het beeld op 13 december van dit jaar aan D. Potter terug om er naar goeddunken over te beschikken. Het werd uiteindelijk geplaatst in de kapel van N. Dla. Maria de Blooze, g. d. en grote weldoenster van onze kerk, die er tot op heden zorg voor draagt.

240. - Op 13 april 1677 kwam een einde aan het geschil tussen de barbiers enerzijds en de pastoor en de kerkmeesters anderzijds over wie eigenaar was van de kapel van de H. Cosmas en Damianus. De vicarissen oordeelden dat niemand het eigendomsrecht ervan bezit. De barbiers mochten ze alleen maar van ornamenten voorzien en éénmaal per jaar mocht de pastoor aldaar een plechtige mis opdragen op het feest van die twee patroonheiligen. Mits toestemming van de pastoor mochten daar op andere dagen uit devotie missen gelezen worden. Enig eigendomsrecht kon daar echter nooit uit voortvloeien. Op deze dag maakte ampl. D. de Meij vicaris en thesaurier van de kathedraal een inventaris op van al wat er zich in bevond.

241. - 5 april 1677. De pastoor en de kerkmeesters kwamen - in aanwezigheid

van afgevaardigden van het kapittel - met de Antwerpse beeldsnijder meester Matthaeus Van Beveren overeen om voor 2000 florijn het hoogaltaar en een doksaal in hout te maken en te installeren; het hoogaltaar voor 1200 florijn en het doksaal voor 800. Twee meester-schrijnwerkers en vier knapen allen uit Antwerpen begonnen met de installatie ervan op 17 augustus 1678 en legden er de laatste hand aan op de 30e. Zonder grote moeilijkheden en getwist met de Gentse schrijnwerkers is dit niet gegaan. Door bemiddeling van Ampl. D. Errenbaut voorzitter van de Raad van Vlaanderen werden die op 16 augustus onder zekere voorwaarden te zijnen huize bijgelegd. Het altaar werd in 1680 voor 480 florijn door Matthaeus van Seckens van Antwerpen zó geschilderd dat het op marmer geleek. Dit werk was af op 15 november.

Dit altaar werd geplaatst tijdens de bezetting van de stad door Lodewijk XIV, die op 9 maart van dat jaar begonnen was. Ridder Louis Errembaut, heer van Dudzele (1625 – 1694) was voorzitter van de Raad van Vlaanderen vóór de verovering van de stad en was het gebleven tijdens de bezetting. Volgens artikel 12 van het capitulatieverdrag moesten alle inwoners de eed van trouw aan de Franse koning zweren ofwel de stad verlaten. Ze kregen daarvoor drie maanden de tijd. Errembaut en 10 raadsheren kozen voor de eerste oplossing, de 11 andere verlieten de stad en begaven zich op bevel van de gouverneur-generaal naar Brugge. Toen Gent door het Verdrag van Nijmegen van 17 september 1678 terug onder de Spaanse Kroon kwam rezen er grote moeilijkheden tussen de 'Gentse' clan en de 'Brugse', die jaren lang aansleepten. Aan Errembaut waren die niet besteed. In 1679 al had hij het Franse kamp vervoegd en was president geworden van de 'Conseil souverain de Tournai'.¹¹¹

242. – (f° 125) Op 7 juni 1677 werd op kosten van de kerk een grote nieuwe kast geplaatst in het noordelijk gedeelte van de kooromgang tussen die van R. D. Gheeraerts en die van de H. Maagd Maria. Schrijnwerker Filippus Wauters maakte ze voor 120 florijn.

243. - In de ochtend van 9 juni 1677 kwamen de rector en de procurator van de jezuiten bij de pastoor aan huis om hem ervan op de hoogte te brengen dat zij wensten te verzaken aan de ochtendstatie van acht uur die zij in onze kerk hielden op ieder feest door het jaar sedert de bevrijding van de stad uit de handen der ketters. De namiddagstatie, zowel op zon- als op feestdagen zouden zij verder blijven verzorgen. Zij riepen daarvoor de onzekerheid der tijden in en het verlies van goed. Om dezelfde reden waren zij ook verplicht twee 'biechtstoelen' op te geven in hun eigen kerk evenals het biechthoren en het prediken in de meeste abdijen voor vrouwen bij gebrek aan middelen om dit te doen. Voor deze staties zorgden nadien verschillende kloosterorden, eerst de kapucijnen gedurende enkele jaren en nadien de paters recollecten, zonder dat met hen een overeenkomst gesloten werd. Zij deden dit tot op de laatste dag van het jaar 1681.

De rector van het jezuïetencollege was toen sedert 21 febr. 1675 pater Joannes A. Manderscheidt (° 17 aug. 1620 te Clervaux, Gr. H. Luxemburg). Hij stierf als rector te Gent op 20 nov. 1678 ¹¹².

244. - 27 november 1681 (sic). Om tegemoet te komen aan het gemor van de jezuïeten en de gardiaan van de recollecten over het uitblijven van de betaling van de jaarlijkse rekening voor predikaties ging de pastoor met de kerk- en dismeesters naar hen toe. Hij ging eerst naar de jezuïeten, wenste pater Toebast geluk met zijn benoeming tot rector te Gent en beval hem onze kerk aan vermits hij in onze parochie geboren is. Hij verzocht hem voor een goede predikant te willen zorgen zowel voor de advents- als voor de vastentijd, bood hem twee vaten wijn aan en gaf hem de verzekering dat de kerkfabriek enkele huishuren waarop de jezuïeten nog recht hadden, zou doen toekomen. Hij maakte een afspraak met hem over de predikaties van zijn paters die van die aard was dat ze hem tevreden stemde wat hij tot op heden gebleven is. Het wijnpresent aanvaardde hij dankbaar. De ontvanger van de kerk Joannes Bapt. Scheerlinck kreeg de opdracht onmiddellijk twee vaten wijn te bestellen en te betalen en de huishuren aan het jezuïetencollege over te maken. Daarna ging de pastoor met de kerk- en dismeesters naar de gardiaan van de recollecten om hem te vragen dat zijn broeders de ochtendstatie op de feestdagen verder zouden willen verzorgen, zoals zij dit reeds een jaar lang gedaan hadden mits een vergoeding van 18 florijn, door ontvanger Scheerlinck te betalen. Hij antwoordde ontwijkend maar beloofde dit verder te zullen doen en de pastoor tijdig – d.w.z. drie maanden vooraf – te zullen verwittigen als hij de statie zou moeten opgeven omdat het niet in zijn maar in de macht van de provinciaal lag daarover te beslissen. Hij beloofde hen hem daarover te zullen raadplegen.

1681 is geen verschrijving voor 1677 maar wel voor 1682. Pater Franciscus Toebast werd namelijk rector te Gent op 30 september 1682 en bleef dit tot 30 nov. 1684¹¹³. Hij stierf te Gent op 4 dec. 1686 en was inderdaad een geboren Gentenaar, ° 5 juni 1628. Het gemor over het uitblijven van de vergoeding voor predikaties kan alleen op de recollecten slaan. De jezuïeten immers mochten zich niet laten vergoeden voor hun werk als priester¹¹⁴.

De demarche van Nottingham van november 1682 staat wellicht in verband met die van de rector van juni 1677 wat het vermoeden wekt dat er wellicht nog andere motieven waren dan diegenen die de rector aanhaalde om de ochtendstaties op te geven.

De recollecten zijn priesters maar worden (minder)broeders genoemd en niet paters.

245. – (° 126) Op 24 juni 1677 ontstond een ernstig geschil tussen R. D. deken Nijssens en de pastoor over wie de hoogmis zou celebreren die de Raad van Vlaanderen bijwoont. Die dag viel namelijk samen met de laatste dag van

het octaaf van het Allerheiligste sacrament en het feest van Sint-Jan Baptist. Het octaaf kwam volgens het contract van translatie aan de pastoor toe, het feest van Sint-Jan Baptist aan de deken. Het geschil werd aan de Raad van Vlaanderen voorgelegd. De pastoor kreeg voorlopig gelijk en de uiteindelijke uitspraak bevestigde dit. De deken werd veroordeeld tot de kosten. Hij wou in beroep gaan bij de Raad te Mechelen maar zag er na consult vanaf en betaalde de kosten van het aangetekende beroep.

Het feest van Sint-jan Baptist (24 juni) was ook na 1644 een dag met verplicht mishoren.

246. - Op 1 juli 1677 nam de verkozen en bevestigde bisschop van Gent, R. & Ampl. D. Franciscus van Horenbeke, per procuratie bezit van zijn zetel. Hij was afkomstig van Antwerpen en was voordien deken geweest van het kapittel van de Sint-Pieterskerk te Leuven. De procurator was R. & Ampl. D. Rans deken van de kathedraal. Hij werd op 25 juli te Brussel in de kerk van de paters augustijnen bisschop gewijd door de aartsbisschop van Mechelen met assistentie van de bisschop van Brugge en die van Roermond. Hij deed zijn plechtige intrede in onze stad op 5 augustus om 5 uur 's avonds.

Bisschop van Horenbeke was toen 48 jaar oud (°Brussel 22 januari 1629). Zijn vader was advocaat bij de Raad van Brabant en had zijn adelbrieven van koning Filips IV ontvangen in 1651. Hij werd priester gewijd op 21 maart 1654, was drie jaar later kanunnik geworden van het Sint-Pieterskapittel te Leuven en op 2 januari deken ervan. Hij was ook vice-kanselier van de universiteit. Karel II had hem in 1676 tot bisschop van Gent benoemd en de paus had die benoeming bekrachtigd op 24 mei 1677. De overige data geeft Nottingham op¹¹⁵.

247. - 2 juli 1677. Op het feest van O. L. Visitatie deed R. D. Nicolaus Smet de gelezen mis muzikaal begeleiden en voegde er aan het einde de zegen met het Allerheiligste aan toe. Deze devotie had geen blijvend karakter.

Dit feest was er een waarvan het verplicht mishoren sedert 1644 weggevallen was.

248. - 11 september 1677. De pastoor en de kerkmeesters haalden het in het geding voor de schepenen van gedele tegen hen aangespannen door de dismeesters aangaande het testament van Dla. Catharina d'Hondt dat in het voordeel van de armendis opgemaakt was. Het ging over een huis gelegen op Sint-Pieters gelegateerd aan de kerk en de armendis. Ten persoonlijke titel werden zij veroordeeld tot de kosten. Later, op 5 juli 1678, nodigde de pastoor met een blik op de toekomst alle kerkmeesters samen met de dismeesters uit op het middagmaal te zijnen huize. In het algemeen werden alle geschillen die van 1650 af tot op de dag van heden tussen hen ontstonden in der minne geregeld.

249. - 8 september 1677. Op het feest van Maria-Geboorte predikte Ill. & R.

bisschop Horenbeke in de kathedraal. Tijdens het octaaf deden dit tijdens het lof de zeven pastoors van de stad en twee anderen op de zondag, de ene tijdens de mis van 9 uur en de andere tijdens het lof om 3 uur. De pastoor van Sint-Niklaas predikte er op de 14e d. i. op de voorlaatste dag en de pastoor van O. L. Vrouw op de laatste dag.

Gent had zes parochiekerken en zeven pastoors doordat Sint-Michiels twee porties had elk met een pastoor. Maria-geboorte was toen nog een heiligdag, dus een dag met verplicht mishoren; vandaar een preek door de bisschop in de (ochtend)mis en een in het lof door een stadspastoor. Op de zondag die in dit octaaf viel waren het twee vreemde pastoors die op de kansel stonden en op de andere dagen werd alleen in het lof gepredikt.

250. - Op 13 oktober 1677 was het kleine orgel hersteld en op het nieuwe doksaal geplaatst. Meester Joannes Le Roijer, organist van het paleis te Brussel was op 27 september jl. met die herstelling begonnen. Kostprijs : 138 florijn en 16 stuivers.

251. - 11 oktober 1677. Het houten kruis met de beelden van de H. Maagd en Sint-Jan dat boven het doksaal hing werd weggenomen. Het kruis werd geplaatst aan de voorgevel van de kerk. Terzelfdertijd werden de beelden van de apostelen Petrus en Paulus weggenomen van de kolommen van het doksaal en samen met de beelden van de H. Maagd en Sint-Jan naar een naburige kolom overgebracht.

252. - Op 3 november 1677 ontsliep vroom in de Heer D. Maria Beerleer, g. d., en grote weldoenster van onze kerk.

253. - Op 18 november 1677 werd Hubertus Raelins primus van Leuven plechtig ingehaald. Hij was de zoon van een Gentenaar van de Sint-Jacobsparochie. De stad vereerde hem met een vergulde zilveren beker van 240 florijn en een beurs goudstukken ter waarde van 360 florijn. Het geheel had dus een waarde van 600 florijn.

Het gaat om Hubertus Raellen, geboren te Gent (Sint-Jacobsparochie) op 14 november 1656 als zoon van hoedenmaker Joris en Petronella Everaert. Hij was de eerste Gentenaar die primus van Leuven werd. Hij stierf te Vorst op 8 mei 1721 en werd te Gent begraven in het familiegraf in de Sint-Jacobskerk. De pronkbeker die hij ten geschenke kreeg belandde in de Nederlandse familie Dommer van Poldersveldt zeer vermoedelijk langs Maria Lucretia Raellen om, de kleindochter van Hubertus' broer Pieter, die met een Dommer gehuwd was¹¹⁶.

254.- Op 20 november 1677 stierf onze parochiaan Joannes Buck. Hij werd plechtig begraven in onze kerk. Op zijn uitvaart werden 12 zakken brood verdeeld met in ieder brood zes stukken van een stuiver. Er waren flambeeuwen

en vier stalkaarsen. Hij fundeerde een eeuwigdurende gezongen jaargetijde met uitreiking van zes zakken brood. Bij testamentaire beschikking moest voor hem en wijlen zijn echtgenote een bakstenen graftombe gemaakt worden met een marmeren zerk zo groot als dit op het graf van D. Aegidius Billiet die in de kapel van de H. Maagd begraven ligt. Noch de erfgenamen noch de testamentuitvoerders kweten zich van die taak zodat de pastoor en de kerkmeesters hen daartoe moesten aanzetten steunend op het testament.

Over die broodbedeling schreef Nottingham: ...et in quoquo pane 6 asses 48. Daarmee bedoelt hij zeer vermoedelijk 6 muntstukken van 1/48e patagon, d.i. één stuiver. Van 1665 tot 1680 namelijk gingen er 48 stuivers in een patagon. Dit laatste was toen het courante zilveren muntstuk in de Zuidelijke Nederlanden. Het werd geslagen van 1612 tot 1710. Dit gebruik ligt wellicht aan de basis van de latere met figuurtjes beschilderde 'gipsen' schijven die in de korst van een brood gebakken werden en als patacons bekend staan. In sommige streken gebeurde dit nog courant tijdens het interbellum.

255.- Op 21 november 1677 diende Ill. & R. D. Horenbeke het Vormsel toe in onze kerk. Hij leidde dit in met een korte uitleg over het effect van dit sacrament. Het aantal vormelingen was gering.

256.- Op 22 november 1677 stierf C. D. Gerardus Speeckaert, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en onze kerkmeester gedurende verschillende jaren. Hij was de onvermoeibare verdediger van onze kerk en de leidinggevende figuur in alle geschillen.

257.- Op 4 juli 1677 stierf Dla. Anna Maria Ghijssens, g. d.. Zij werd begraven in Sint-Baafs. Zij legateerde 36 florijn aan onze armendis.

258.- Op 21 september 1677 stierf Dla. Anna Van (der) Haeghen, g. d.. Zij werd begraven in Sint-Michiels. Zij legateerde aan de kapel van de H. Moeder Anna in onze kerk 42 florijn en aan de Broederschap ervan 6 florijn. In de parochie van Sint-Michiels fundeerde zij de kapel (sic) van Sint-Joachim en fundeerde er (sic) een dagelijkse H. Mis en twee plechtige jaargetijden. Zij deed hetzelfde in de O. L. Vrouwkerk.

259. – 1 januari 1678. Met grote plechtigheid werd het feest van de Naam Jezus door de broederschap gevierd met een particuliere mis met zang en muziek, een lof en de afkondiging van de aflaten verleend door Ill. D. Horenbeke, bisschop van Gent, confrater van de broederschap.

260. – (f° 128) 17 januari 1678. Tot hiertoe zijn vele twisten en geschillen voorgekomen tussen de pastoors van de stad en de bedelorden omwille van de pastorale rechten die deze laatsten niet erkennen, ontwijken of negeren steunend op hun privileges. Allen dachten dat zij bijgelegd waren door de tussen-

komst van Ill. & R. D. Horenbeke, bisschop van Gent, nadat beide partijen in zijn paleis gecompareerd waren en een overeenkomst getekend hadden. De bedelorden echter laptten die op een schandalige manier aan hun laars.

261. - Op 21 januari 1678 werd in de kapel van Sint-Barbara het feest van Sint-Agnes maagd en martelares gevierd met een mis opgeluisterd met muziek en gezang en besloten met een plechtig lof met de zegen van het Allerheiligste. Dit gebeurde op initiatief van de Broederschap van Sint Barbara maar op kosten van Dla. Meijne, g. d.. Hetzelfde gebeurde in die kapel voor de viering zowel van het feest van Sint-Barbara als voor dit van de heilige Catharina. Aan die viering waren aflaten verbonden krachtens een apostolisch indult.

262. - 26 januari 1678. D. advocaat Coene onze tweede kerkmeester bood aan de familie van onze parochiaan Paschasius de Heijne die op de korenlei woont, 180 florijn voor hun sepulture gelegen achter het hoogaltaar aan de linker zijde van het tabernakel. Zonder daarover ruggespraak te houden nam hij die in bezit door aldaar zijn zoon Joannes Albertus te begraven en nog twee andere kinderen die elders in de kerk begraven lagen. Tot op heden heeft hij daar aan de kerkfabriek niets voor betaald en blijft bijgevolg haar schuldenaar.

263a. - Op 9 februari 1678 werd Jacobus Peron van Charleroi onderpastoor van onze parochie. Hij was voorheen schoolmeester en kapelaan in de collegiale Sint-Pieterskerk te Leuven. Hij heeft geen universitaire graad noch in de Artes noch in de Theologie. Een heilig man van een onberispelijke levenswandel. Hij volgt Livinus Philippo op die hier acht jaar lang onderpastoor geweest is en in het begin van December 1677 pastoor geworden is van Meijghem bij Kortrijk.

263b. - 19 februari 1678. Met instemming van Ill. & R. D. bisschop Horenbeke werd zonder flambeeuwen noch enige plechtigheid N. D. van P... l ... p (*rat-uren*), een gehuwd man, in het graf van zijn familie begraven. Hij verkeerde in een extreme staat van behoefte en had zelfs geen lijkwade om in begraven te worden. Dit is naar ik meen de straf van God omdat hij het voor elkaar gekregen had zijn vader, een bovenste beste man, meerdere malen in de gevangenis te doen opsluiten en hem herhaaldelijk zwaar onrecht aan te doen. Hij verbraste zijn paterneel erfdeel zodat hij berooid stierf als voorbeeld voor opstandige kinderen.

264. - Op 28 februari 1678 begon een Frans leger van 80.000 man aangevoerd door maarschalk d'Humières onze stad in te sluiten en alle poorten te blokkeren. Op 1, 2, 3 en 4 maart richtten zij hun linies in om alle ontzettingspogingen te verhinderen in afwachting van het nodige voetvolk en ruitery om de bestorming in te zetten. Op 5 maart begonnen zij de stad te naderen tegenover de Kortrijkse poort om de aldaar gelegen versterking, Zegelfort genoemd, in te

nemen. Om 10 uur 's avonds konden zij die bezetten zonder weerstand te ontmoeten doordat de kleine bezetting gevlucht was. (f° 129) Op 6 maart om 5 uur 's ochtends begonnen zij vanuit dit fort de stad met kanonnen te bestoken, vooral de Kortrijkse poort, die daar tegenover ligt en de hoogte genoemd de Catte waarop de stadsartillerie stond. Rond 10 uur in de ochtend deed een gloeiende kanonskogel brand ontstaan in de toren van de parochiale O. L. Vrouwkerk op de Blandijnberg, die spoedig kon geblust worden dankzij de waakzaamheid van de stedelingen opgeroepen door trompetgeschal en het gelui van de grote stadsklok. Rond zes uur 's avonds hielden zij op zowel met bombarderen als met de stad aan te tasten. 's Anderendaags begonnen zij opnieuw zowel met het een als met het ander tot in de avond van de 8e maart. Toen maakten zij aanstalten om een algemene stormloop in te zetten tegen drie stadsgedeelten; de Kortrijkse poort, de Brugse poort en het kasteel genoemd de "Dammepoort". De magistraat, de bisschop en de adel gaven rond middernacht aan de vijand het signaal dat zij tot overgave bereid waren omdat zij wisten dat zij zonder hulp van buitenaf niet aan een algemene stormloop zouden kunnen weerstaan. Rond zeven uur in de ochtend ging een afvaardiging naar het kamp van de vijand om met maarschalk d'Humières te onderhandelen. Hij voerde hen naar de koning in het gastvrije legerkamp te Zwijnaarde waar de overgave onder bepaalde voorwaarden getekend werd. Op 9 maart rond drie uur in de namiddag deden de Fransen hun intrede langs de Kortrijkse poort. Zij installeerden zich op alle openbare plaatsen: het voetvolk op de Vrijdagmarkt en de Korenmarkt, de ruitery in de renbaan. Rond zes uur hadden zij alle stadspoorten bezet. Tot dan toe had het (*Spanjaarden*)kasteel weerstaan maar de Fransen dreigden met een algemene bestorming. Op 11 maart capituleerde oneervol de commandant Don Pedro de Pardo en zo viel het om zes uur 's avonds in de handen van de vijand. Een grote weerstand heeft het niet geboden want maar weinig Fransen sneuvelden die dag.

Rond twee uur in de namiddag van de 12e maart kwam de Franse koning in de stad langs de poort van het (*Spanjaarden*)kasteel. Hij inspecteerde het en was er vol lof over. Rond vier uur doorkruiste hij de stad te paard met zijn broer en de voornaamste edelen van zijn leger, ten getale van zestien. Hij keerde terug naar Zwijnaarde vanwaar hij naar Ieper vertrok dat toen door zijn strijdkrachten belegerd werd. Zo werd onze stad, onoverwonnen tot nu toe, in weinige dagen de prooi van de allerchristelijke koning onder wiens wreedaardig juk zij bleef tot op 1 maart 1679. Op die dag trokken de Fransen zich terug tot ieders onuitsprekelijke vreugde en kwamen 6.000 Spaanse soldaten in perfecte orde de stad binnen, aangevoerd door de zeer beklagenswaardige Don Franciscus Antonius A Gourto, generaal der artillerie. Hij kwam als gouverneur de plaats innemen van de Fransman Mombroen. Er werd oorverdovend geapplaudiseerd, de klokken luiden, de trompetten schetterden, vreugdevuren werden aange-

stoken, vuurpijlen afgeschoten en muziek gemaakt. Een dergelijke uiting van vreugde werd nooit tevoren gezien. De gouverneur drukte dit uit door de koning van Spanje te verzekeren dat de kinderen in de moederschoot zijn terugkeer in de stad toejuichten langs zijn persoon om. Om 4 uur in de ochtend begonnen de Franse troepen zich terug te trekken en om 11 uur namen beide gouverneurs van elkaar afscheid buiten de Kortrijkse poort nadat de Spanjaarden bezit genomen hadden van alle pleinen en militaire steunpunten, in de eerste plaats van het kasteel waarvan de Franse gouverneur Mombbron de sleutels aan Don Franciscus Antonius Agurto overhandigd had. Die laatste heeft hem doorheen de stad naar de Kortrijkse poort begeleid. Hoewel tijdens het afgelopen jaar, onder het vijandelijke juk, de Fransen zich zeer tuchtvol gedragen hebben en de burgers zich in hun huizen veilig voelden voor afpersingen hebben zij zich toch gehaat gemaakt door opnieuw de jaarlijkse belasting op de huizen, "huijsgheldt" genoemd, te heffen wat de katholieke (*Spaanse*) koning pas gedaan had. Daarenboven haalden zij op 3 juni 1679 (*een verschrijving voor 1678*), in uitvoering van een militaire verordening twaalf kleinere klokken uit de toren van Sint-Baafs waarbij zij er twee braken; de andere voerden zij met zich mee naar het spanjaardenkasteel. Zij wilden hetzelfde doen in alle andere kerken en abdijen tenzij er prompt een oplossing zou komen die hen bevredigde... (*volgen een paar onleesbare regels*).

De nieuwe gouverneur van het spanjaardenkasteel kapitein-generaal Don Francisco Antonio de Agurto Alava, (°Vitoria 1640 - +Zaragoza 1702) volgde in 1685 de overleden gouverneur-generaal markies de Grana op en bleef deze hoge functie uitoefenen tot in 1692¹¹⁷. Karel II verleende hem de titel van Markies van Castanaga in febr. 1686.

'Mombbron' was de graaf de Montbron, luitenant-generaal in het Franse leger en gouverneur van de stad en de citadel van Arras en van Gent sedert de verovering¹¹⁸.

265. – (f° 130) Op 19 mei 1678 werd met grote luister en in aanwezigheid van de Raad van Vlaanderen het feest van Sint-Ivo, patroon van de juristen gevierd. De stuwende kracht daarachter was de voorzitter van die Raad Ampl. D. Herenbaut (*Errembaut*). R. D. van Huijle monnik van de orde van Sint-Benedictus van de Sint-Pietersabdij op de Blandijnberg hield de kanselrede in het Latijn. Op het altaar stond een prachtig beeld van Sint-Ivo, met vuur omgeven neerdalend uit de hemel en daarrond drie beelden van raadsheren die het mirakel aanschouwen. Koor en kooromgang waren daarenboven versierd met laurierbomen, meerdere kandelaars en andere ornamenten die alleen aan dit korps toekomen.

266. - Op 4 juli 1678 vergaderden de pastoors van onze stad in het huis van de pastoor van Sint-Niklaas. Op het middagmaal waren ook bisschop Horenbeke

en de voorzitter van de Raad van Vlaanderen, Errenbaut, uitgenodigd. De bisschop en de aartsdiaken verlieten echter het huis in het vooruitzicht van de moeilijkheden die gingen rijzen omwille van de voorrangsregeling aan tafel. De dag nadien werden de kerkmeesters en de dismeesters uitgenodigd. Bij die gelegenheid sloten zij – gelukkig maar - vrede onder elkaar na 30 jaar aanslepende geschillen.

267.- Op 23 augustus 1678 ontsliep vroom in de Heer om 9 uur 's avonds Ill. & R. D. Nicolaus French, bisschop van Ferns. Dit gebeurde in de abdij van de Engelse Benedictinessen in onze stad waarheen hij zich begeven had om enkele dagen uit te rusten. Onmiddellijk na zijn overlijden werd zijn lichaam overgebracht naar het huis van de pastoor van Sint-Niklaas, opgebaard de 24e en ter aarde besteld de 25e in het koor van de kerk aan de voet van het hoogaltaar door R. adm. D. Amandus Hovelinck, abt van Sint-Pieters, bij afwezigheid van bisschop Horenbeke. Op zijn begrafenis begeleidden hem de vier bedelorden maar niet de kapucijnen, meerdere kanunniken van de kathedraal maar niet als korps, de kapittelheren van Sint-Veerle met hun klerk, de pastoors van onze stad met hun onderpastoors, de adel van heel de stad, meerdere raadsheeren van de Raad van Vlaanderen met hun voorzitter, meerdere heren van de magistraat en een grote menigte. De uitvaart werd op plechtige wijze gecelebreerd door de voornoemde prelaat van Sint-Pieters.

Het klooster van de Engelse Benedictinessen lag in de Sint-Pietersnieuwstraat op de hoek van die straat met het huidige Wildestraatje dat op de plattegrond van Saurel van 1841 de Engelsche Nonnestraet heet. In 1598 waren zij uit het Engeland van koningin Elisabeth weggevlucht en in Brussel beland waar zij een klooster gesticht hadden. In het begin van de jaren twintig van de volgende eeuw waren enkele van hen naar Gent gekomen en hadden er enkele jaren later een abdij gebouwd. Zij hielden zich bezig met de opvoeding en het onderwijs van Engelse katholieke meisjes. De abdis ten tijde van pastoor Nottingham en bisschop French was Mary Knatchbull. Zij overleefde hen beiden (+ 1696)

119

268. – (f° 131) Op 5 september 1678 werd een aanvang gemaakt met het witten van het koor in afwachting van de oprichting van het nieuwe hoogaltaar. Op 16 september was het werk af. Het heeft 36 florijn gekost. Aan het nieuwe altaar celebreeerde de pastoor voor de eerste maal de mis op 25 september.

269. - Op 3 oktober werd in de gewone vergadering van de kerkmeesters en de dismeesters N. D. Triest, Eerste schepen van de stad, met algemeenschap van stemmen als Eerste kerkmeester verkozen. Hij kwam in de plaats van N. D. Abraham Hoobroucke, heer van Asper en Zingem, thesaurier van de stad, die op 10 augustus van dit jaar gedood werd door D. Sersanders. Op 7 november

daaropvolgend werd in een gelijkaardige vergadering Cocquijt tot kerkmeester verkozen. Hij had gedurende 17 jaar ten dienste van de armendis gestaan. En in dezelfde vergadering werd D. Lucas de Haze tot dismeester verkozen samen met Hubens die later de Haze als kerkmeester opgevolgd heeft op ... (*niet ingevuld*).

270. - Op 14 november 1678 namen in het bisschoppelijk seminarie de theologische leergangen een aanvang. De stichter en promotor - in afkeer van de Leuvense universiteit - was bisschop van Horenbeke. Het begon met een plechtige gezongen mis ter ere van de H. Geest door ampl. D. Rans, deken van de kathedraal en om drie uur in de namiddag hield de nieuwe professor een prijzenswaardige redevoering in het Latijn. De volgende dag begon hij college te geven om 8 uur in de ochtend en vervolgens om drie uur in de namiddag voor een groot aantal studenten en met groot gewin voor hen. In het jaar 1681 werd door bisschop de Hornes gedecreteerd dat niemand tot de heilige wijdingen of het priesterschap kon toegelaten worden als hij aldaar niet tenminste drie maanden gestudeerd had.

Bisschop van Horenbeke heeft eigenlijk het seminarie alleen maar heropgericht. Het eerste seminarie werd door Cornelius Jansenius opgericht in 1569 waarmee hij voldeed aan een van de belangrijkste verplichtingen door het concilie van Trente aan de bisschoppen opgelegd. Nog geen tien jaar later – op 1 juli 1578 – maakte het calvinistisch bewind er een protestantse academie van¹²⁰. Het zou tot in 1613 duren vooraleer het – door bisschop J. F. Van der Burch – heropgericht werd. Bisschop Triest hief het op in 1623 als theologisch seminarie – men weet niet goed waarom – maar liet het voortbestaan als middelbare school, waarvan de leerlingen hun humanioravorming bij de jezuiten kregen en een op het priesterschap gerichte vorming ter plekke. Het fungeerde eigenlijk als klein-seminarie. Nadien werden ze naar Leuven of Dowaaï gestuurd voor hun theologische studies. Op 14 november 1678 werd het dan weer een volwaardig seminarie, ‘in odium’ van de Leuvense universiteit beweert Nottingham waarmee hij wellicht alleen maar zijn persoonlijke gevoelens aan de bisschop toeschrijft. Toen bisschop van Horenbeke 7 weken later stierf (4 jan. 1679) waren er in het klein-seminarie 14 leerlingen, die de humaniteiten volgden en in het groot-seminarie een tiental theologanten. Ongeveer 8 jonge mannen studeerden theologie te Leuven op kosten van het seminarie.¹²¹

Judocus Ignatius Rans was licentiaat in de beide rechten, gegradueerd kanunnik en deken van het Sint-Baafskapittel. Hij had als afgevaardigde van de clerus in de Staten van Vlaanderen gezeteld. Hij overleed op 22 januari 1697 en werd begraven in de crypte van Sint- Baafs.¹²²

271. - Op 27 november 1678 om 6 uur 's avonds kwam het bericht toe dat het vredesverdrag tussen de koning van Spanje en die van Frankrijk geratificeerd

was. De vreugde daarover was groot, hoewel de voorwaarden zeer ongunstig waren voor de katholieke koning.

Het gaat om het Verdrag van Nijmegen dat een einde maakte aan de zesjarige Hollandse oorlog. Op 17 september reeds was ze getekend tussen Frankrijk en Spanje en 5 weken voordien (op 10 augustus) tussen de eerste en de Verenigde Provincies . De Spaanse koning, Karel II echter had ze maar geratificeerd op 13 november, 14 dagen na Lodewijk XIV.

De voorwaarden waren inderdaad zeer ongunstig voor de Zuidelijke Nederlanden. Voor Vlaanderen gingen verloren: Sint-Omaars, Ariën, Belle, Kassel, Ieper en Roeselare met hun kasselrijen; Waasten, Wervik en Poperinge met hun afhankelijkheden. Een troost was de terugkeer van Kortrijk en Oudenaarde, die bij de Vrede van Aken, tien jaar voordien verloren gegaan waren¹²³

272. - Op 30 november 1678 gaf bisschop Horenbeke 270 florijn aan de pastoor van Sint-Niklaas om uit te delen aan de armen van de stad door tussenkomst van de pastoors van de respectieve parochies.

Mag men daaruit besluiten dat Nottingham wel op een uitzonderlijk goed blaadje moet gestaan hebben bij de bisschop ?

273. - Op 10 november 1678 legde de pastoor van Sint-Niklaas aan de edele heren kerkmeesters en dismeesters de rekening over van het sterfhuis van D^{la}. Catharina Cecilia d'Hondt (onvolprezen weldoenster van onze kerk en van de armen) vanaf de dag van haar overlijden tot op de dag van heden, waarna alle documenten in hun aanwezigheid overgemaakt werden aan ontvanger Jan Baptist Scheerlinck.

274. - Op 7 december 1678 stierf D^{la}. Isabella Beerleer, g. d. en weldoenster van onze kerk. Zij schonk aan de kapel van Sint-Niklaas nieuwe ornamenten zoals een antependium en nog andere zaken. Ten eeuwigden dage fundeerde zij aldaar ter lafenis van haar ziel drie missen per week nl. op dinsdag, donderdag en zaterdag. Haar zuster D^{la}. Maria Beerleer deed in dezelfde kapel dezelfde fundatie van drie missen, maar op maandag, woensdag en vrijdag ter lafenis van haar ziel en die van de haren. Die missen moesten opgedragen worden door een priester naar keuze van de pastoor, de kerk- en dismeesters.

275. - (f° 132) 1 januari 1679. Rond drie uur in de nacht brak brand uit dicht tegen de kerktoren van de jezuïeten waardoor die evenals het dak van de bibliotheek en de helft van het dak van het zuidergebouw (*d.i. het patersgebouw*) waar het graan opgeslagen lag, de refter en de keuken in de as gelegd werden. Drie klokken in de toren smolten van de hitte. De rest werd gered door de krachtadige aanpak van de burgers, van enkele edellieden en van zo goed als geen militairen van het Franse bezettingsleger. Om 7 uur 's ochtends was de brand geblust. De oorzaak ervan lag in de slordigheid waarmee de kleermaker van de

paters met het kolenvuur omgesprongen was waaraan hij zich warmde terwijl hij zijn verstelwerk verrichtte. Een stuk steenkool die op enkele lappen stof gevallen was veroorzaakte de brand die de basis van de kerktoren aangreep die naast de kamer van de kleermaker lag.

L. Brouwers⁴¹ schrijft dat vele mensen de brand hielpen bestrijden zelfs edellieden en dat de moed en de behendigheid van een lekebroeder van de recollecten kon verhoeden dat heel het gebouw in de as werd gelegd. De paters dankten de vele helpers en vooral de franciscanen wier overste samen met de onverschrokken lekebroeder door de rector op een maaltijd uitgenodigd werd. De dominicanen en de recollecten stelden hun huis en alles wat zij verder nodig mochten hebben bereidwillig ter beschikking van de getroffen kloostergemeenschap. Maarschalk d'Humières, bevelhebber van de Franse bezettingstroepen, die nog altijd in de stad lagen, droeg zijn steentje bij door hen kosteloos het hout af te staan dat voor het optimmeren van de legertenten gediend had. Zodoende kon het dak voorlopig hersteld worden. Terloops weze gezegd dat maarschalk d'Humières alleen maar teruggaf wat de stad hem op haar kosten had moeten leveren.

Aangezien het collegegebouw gespaard was gebleven kon het onderwijs gewoon doorgaan.

276. - Op 4 januari 1679 stierf rond 6 uur in de ochtend onze bisschop Ill. & R. Franciscus van Horenbeke door iedereen zeer betreurd omwille van zijn voorbeeldige levenswandel en de uitzonderlijke charme van zijn woord. Hij werd ter aarde besteld de 7e rond 4 uur in de namiddag in aanwezigheid van de kapittelheren van Sint-Baafs en Sint-Veerle, van al de bedelorden, de Raad van Vlaanderen, de magistraat, de edellieden van de stad en een eindeloze menigte. Van de dag van zijn overlijden tot de achtste inclusief werden driemaal daags de grote klokken geluid in alle kerken. Zijn uitvaart werd gecelebreerd de 27e april door R. D. de bisschop van Roermond in aanwezigheid van de abt van Sint-Pieters op de Blandijnberg en die van Drongen, de gouverneur van de stad Don Franciscus Antonius A Gurto, de adel van de stad, de Raad (*van Vlaanderen*) en de magistraat. De lijkrede werd uitgesproken door zeer eerwaarde pater Dobbermont van de orde der predikheren, doctor in de theologie van Leuven. Deze rede werd herhaaldelijk onderbroken door de buitensporigheden die er in begaan werden zoals blijkt uit de bijtende bewoordingen later in een brochure aan deze rede gewijd. De grote klokken van Sint-Baafs werden driemaal per dag geluid vanaf de 25e 's middags tot de 28e 's avonds.

De dominicaan die de lijkrede hield was pater J. A. d'Aubermont. Zijn lijkrede werd uitgegeven in 1679 door Frans Maes, drukker in het Groene kruis, onder de titel : 'Luctus Ecclesiae Gandavensis in funere... episcopi D. Francisci van Horenbeke...' ¹²⁴. De onderbrekingen tijdens diens lijkrede moeten een weinig

stichtende vertoning geweest zijn en kunnen alleen maar door het elitair gedeelte van het publiek, die het Latijn machtig was, gebeurd zijn. Ze werd in een brochure onder de titel : 'Notae ad luctum ... in funere episcopi D. Francisci van Horenbeke' heftig bekritiseerd¹²⁵.

Het kan best dat Don F. A. de Agurto Alava op de begrafenis van de bisschop aanwezig was en zijn benoeming tot gouverneur van de stad kan hij ook op zak gehad hebben maar het overeenkomstige gezag voerde hij zeker niet uit. De stad was nog altijd bezet en de gouverneur de Fransman Montbron, zoals Nottingham overigens zelf schrijft onder nr. 264.

277. - 19 februari 1679. D. Nicolaus de Smet kanunnik van onze kerk celebreerde vandaag op de eerste zondag van Quadragesima om 11 uur een plechtige mis met muziek en 's avonds het lof ter ere van het allerbitterste lijden van onze Verlosser. Hij deed dit uit speciale devotie voor 's Heren Passie en om het volk tot een grotere devotie daartoe aan te zetten. De dag nadien zoals op alle andere maandagen van de veertigdaagse tijd hield onze onderpastoor R. D. Jacobus Peron meditaties, telkens over drie onderwerpen met muziek tussenin en om te besluiten de psalm 'Miserere' en de zegen met het Allerheiligste. Deze devotie heeft hij voortgezet in het jaar 1680 in dezelfde loffelijke volgorde evenals in 1681 wanneer ook nog op donderdag een zekere pater recollect meditaties hield zonder dat dit aan de gelovigen veel voldoening schonk en dan ook geen applaus uitlokte.

278. - (f° 133) Op 15 mei 1679 begon Guilielmus Deurmael, ontvanger van onze kerk, de rekeningen van de armendis over te leggen vanaf 1671 tot aan het einde van zijn mandaat, in aanwezigheid van de kerkmeesters en van de huidige en vorige dismeesters. Hij zette dit verder de 16e om 2 uur 's namiddags en de 17e om 8 uur 's ochtends en om 2 uur 's namiddags, waarna hij ophield zonder af te sluiten. Hij deed dit pas in 1681 bij het overleggen van de kerkrekeningen vanaf 1671.

279. - 29 december 1679. Ill. & R. D. Ignatius Augustinus Grobbendonck, voorheen bisschop van Namen is bisschop van Gent geworden. Per procuratie nam hij bezit van zijn bisdom en het was Ampl. D. deken Rans van de Sint-Baafskathedraal die zich daarmee gelastte. Hij deed zijn plechtige intrede in de stad, de 8e januari daaropvolgend onder het gejubel en de gelukwensen van heel het volk. Dezelfde dag vergastte hij op een luisterrijk festijn het kapittel van zijn kathedraal, de gehele Raad van Vlaanderen, de schepenen van beide banken en de anderen van de magistratuur evenals de adel van de stad volgens rangorde. De 10e 's ochtends maakten de gezamenlijke pastoors van de stad hun opwachting om hem te feliciteren en hun gehoorzaamheid te betuigen. Hij sprak hen op zeer welwillende wijze toe en nodigde hen gul uit aan zijn tafel de 24e

daaropvolgend samen met deken Rans en penitentier Buscum. Hij bood zijn volle medewerking aan om de bordelen uit te roeien, de verdachte huizen te 'bekeren' en andere ondeugden te weren. Terzelfdertijd gaf hij ons de aanbeveling tweemaal per jaar met zorg en toewijding de parochianen te bezoeken en naar hem te komen voor alle moeilijkheden met de bedelorden, die hij beloofde op een vriendschappelijke manier te willen oplossen om aldus één te zijn in hart en ziel met al diegenen die met de zielzorg van het volk belast zijn.

Maar o wee, de vreugde die wij voelden bij zulke vooruitzichten sloeg vlug om in droefheid en tranen toen wij hem op 25 mei om 5 uur in de avond terugzagen, door een plots opgekomen gevaarlijke keelontsteking aangegrepen en reeds door de aartsdiaken berecht. Voor zijn genezing werden publieke gebeden voorgeschreven in de kathedraal, met lof en zegen met het Allerheiligste. Dit gebeurde van de 27e mei tot op de dag van zijn overlijden, de 31e. Om 12,30 uur in die nacht ontsliep hij in de Heer en ging aldus naar het eeuwig tehuis na een korte passage in zijn pas verworven bisdom, niet zonder aller gesteun omwille van de verdiensten van een zo goede herder.

In de avond van 2 juni werd hij ter aarde besteld in aanwezigheid van de Raad van Vlaanderen, de magistraat, beide kapittels, de clerus en al de bedelorden. De lijkkest was gesloten omwille van het bederf van zijn gelaat. De 6e van dezelfde maand werd de uitvaart gecelebreerd door R. adm. Ampl. D. de Hornes proost van zijn kathedraal, die hem als bisschop opgevolgd heeft. Dit gebeurde zonder lijkrede, rouwkapel of andere plechtigheden, overeenkomend met zijn waardigheid. Hij wou begraven worden zoals de pastoors van onze stad begraven worden en niet anders, indachtig de schandelijke kanttekeningen bij de lijkrede van Ill. D. Horenbeke.

Ignatius Augustinus Schets de Grobbendonck was de elfde bisschop van Gent, geboren uit adellijke ouders in 's Hertogenbosch in 1625. Hij was nauwelijks 55 jaar oud toen hij stierf en was nog geen 5 maanden bisschop van Gent geweest ¹²⁶.

280. – (f° 134) Op 11 januari 1680 rees een geschil tussen de pastoor van Sint-Niklaas en de paters Dominicanen over het dode lichaam van N. Dla. Maria Christina Verquest dochter van kolonel (tribunus) Joannes Verquest (als een held gesneuveld tijdens het beleg van Valenciennes) en D. Barbara Verhulst. Zij huwde de 7e van deze maand en stierf de 10e. Alles was klaar voor een reis naar Geraardsbergen, de koets stond voor de deur toen zij plots in de Heer ontsliep, voorzien van de Laatste Sacramenten. Omdat de moeder bij de dominicanen begraven lag wou de familie dat zij bij haar moeder zou rusten. Het geschil werd op 12 februari door de officiaal beslecht ten voordele van de parochiekerk. En zo werd zij met grote luister in onze kerk ten grave gedragen.

Het beleg van Valenciennes onder het persoonlijk bevel van Lodewijk XIV begon in maart 1677. De stad werd intensief gebombardeerd van 13 tot 15 maart, bestormd en bezet twee dagen later.

281. – Op zaterdag 3 februari 1680 begon de broederschap van de Vrijwillige Slaven van Maria voor het eerst tijdens de mis ter ere van de H. Maagd, die op iedere zaterdag gecelebreerd wordt, met de gebruikelijke gezangen, met het uitstellen van het H. Sacrament en met de zegening met de monstrans aan het begin en op het einde van de mis. De celebrant deed dit omgeven door vier confraters met flambeeuwen, door de koorknappen met kandelabers en met bewieroking en muziek, zoals het gewoonlijk iedere dinsdag in de votiefmissen van de H. Moeder Anna gebeurd. Voor de kerkbedienaars en de zangers was er een speciale vergoeding.

282. - Op 12 februari 1680 om halftwaalf is C. D. Carolus Beerleer, advocaat bij de Raad van Vlaanderen plots gestorven in de kerk van de Carmelieten waar hij de mis bijwoonde. Over de plaats waar hij zou begraven worden rees een geschil omdat daarover geen testamentaire beschikking bestond. Enkele familieleden en de paters Carmelieten wilden hem aldaar begraven maar de pastoor verzette zich daartegen. Het geschil werd beslecht door Ill. D. bisschop Grobbendonck die het lichaam aan de parochiekerk toewees ter begraving in het graf van zijn voorvaderen. Dit gebeurde op plechtige wijze de 13e met processie van de clerus, met 40 flambeeuwen en 4 stalkaarsen en onder het luiden van de drie klokken. De uitvaartdienst werd de 17e gecelebreerd.

Carolus de Berlaere, °18 juli 1627, was advocaat bij de Raad van Vlaanderen en in 1660 gehuwd met Maria Clara de Mahieu. Zij hadden drie kinderen: Carolus Petrus, Anna Maria en Isabella Clara¹²⁷. Het graf waarin hij begraven werd was dit van Guilielmus de Beerlare (+ 4 oktober 1657) en zijn twee echtgenoten, Margareta de Vare (+ 3 januari 1620) en Maria Livens (+ 23 februari 1667)¹²⁸. Niet alleen de teraardebestelling gebeurde met grote plechtigheid ook de uitvaartdienst.

NOTEN

¹⁰⁶ Kervijn de Volkaersbeke, o. c., noot 3, p. 78.

¹⁰⁷ E. Dhanens, o. c. noot 23, 85. J. Meyer (ed.). Broederschap van den lijdenden Zaligmaker Jezus Christus van Gembloux. Gent, s. d. (1763⁴), in BUG 119/A/38. Broederschap van de Lijdende Christus van Gembloux en van de H. Kolomme, s. d. (1840), 1.

¹⁰⁸ Zie een uitgebreid relaas daarover in W. L. Braekman. Spel en Kwel. Verkenningen van charivari, exorcisme, toverij, spot en spel in Vlaanderen. Gent 1992, 169 – 205.

¹⁰⁹ R. Mols (in Dict. d'Hist. & Géogr. Eccl.. Paris 1950) twijfelt tussen 29 november 1627 en 29 april 1629 wat de datum van zijn benoeming tot bisschop betreft. Het zou dus wel eens maanden vroeger kunnen gebeurd zijn dan die eerste datum.

¹¹⁰ A. Häussling in Lexicon für Theologie und Kirche. Freiburg 1964.

¹¹¹ P. van Peteghem. De Vrede van Nijmegen (1678) en de raadsheren van de Raad van Vlaanderen in 'Liber amicorum Achiel De Vos'. Evergem 1989, 249 – 257.

¹¹² W. Audenaert. PIBA, o. c. noot 57.

¹¹³ L. Brouwers, o. c., noot 44, p. 254. Tenzij Brouwers zich vergist en 1681 had moeten schrijven in plaats van 1682.

¹¹⁴ L. Willaert. *Les origines du jansénisme dans les Pays- Bas catholiques*; aangehaald in L. Brouwers, o. c. noot 44, 84.

¹¹⁵ o. l. v. M. Cloet, o. c. noot 20, p. 86.

¹¹⁶ E. Ossieur. *V(laamse) S(tam)*, 27 (1991), 489 – 495; en *V. S.* 28 (1992), 443 – 452, en *N. B. W.* Deel 16.

¹¹⁷ P. L. Gachard. *Agurto in Biographie nationale*. Deel 1, Brussel, 1866. – *Triunfo Genealogico del Esclarecido Linage de los Agurto*, p. 23 & vlg.

¹¹⁸ Volgens een certificaat door hem ondertekend (SAG. Reeks 135 / 3).

¹¹⁹ J. Decavele. *Abbaye des Dames Anglaises à Gand in Monasticon belge*, Deel VII, vol. II, 1977, 199-214.

¹²⁰ V. Fris. *Histoire de la ville de Gand depuis les origines jusqu'en 1913*. Gent 1930.

¹²¹ M. Cloet, o. c., noot 8

¹²² E. A. Hellin, o. c., noot 53, 118.

¹²³ J.M. Lambin. *Quand le Nord devenait Français. 1635-1713*. Ed. Fayard, 1980.

¹²⁴ Bibliotheek RUG, nr. G. 6131/5.

¹²⁵ *Nève de Mévergnies. Gand sous l'occupation de Louis XIV 1678-79, 1701-1706, 1708*. Gent 1929, p. 17.

¹²⁶ o. l. v. M. Cloet, o. c., noot 20.

¹²⁷ J. S. F. J. L. de Herckenrode, *Complément au nobiliaire...* (Zie noot 31) Gent 1862, 40

¹²⁸ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 342.

E. OSSIEUR
(*t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 76

Op 10 juni 1898 stelde Kanunnik Gabriël Vanden Gheyn in de rubriek “Koperen voorwerpen - St-Baafskathedraal, koor - XVIIe eeuw” in het Frans een fiche op over

Koperen kandelaars van de St-Baafskerk

Verworven door Bisschop Triest, na de onthoofding van Charles I, koning van Engeland (30 juni 1649), werden deze vier kandelaars in rood koper die 2,71 m hoog zijn, zonder het marmeren voetstuk dat hen ondersteunt, geplaatst voor het hoogaltaar van de St-Baafskathedraal in 1669, door de beeldhouwer Pauly. Getekend door een Florentijnse kunstenaar, hadden zij moeten dienen voor de graftombe van Hendrik VIII (+1547), graftombe waarvan het project ontworpen werd door de vorst zelf.

Bij zijn dood werden de marmeren en bronzen onderdelen die reeds voltooid waren gedeponneerd in een kapel in Windsor en later tekoop gesteld door de Beschermer Olivier Cromwell.